

і вечную помсту “дзікага палявання” ўсяму роду Яноўскіх. Апошняя ахвярай павінна стаць Надзея. Аднак Яноўская не баялася нічога і змагалася да канца. У яе характары прасочваюцца такія рысы, як стойкасць, мужнасць, духоўная моц, якія не заўсёды характэрны для дарослага мужчыны, не тое, што для васямнаццацігадовай дзяўчыны. Нягледзячы на ўсе перашкоды, Яноўская не збягае, а застаецца вернай сваёй мэце – сваім жыццём выкупіць грэх далёкага продка. Думаецца, праз вобраз Яноўскай Караткевіч хацеў паказаць мудрую маладую дзяўчыну, якая ўшаноўвае старадаўнія традыцыі.

Цэнтральнымі жаночымі вобразамі ў аповесці “Ладдзя распачы” з’яўляюцца Бязозка і Смерць. Бязозка – язычніца сямнаццаці год – сапраўднае дзіця сваёй зямлі: “Вочы ясныя – нібыта нехта шухнуў крынічнай вадою на торн, – вялікія і прыгожыя і такія ж добрыя” [3, с. 124]. Калі яна патрапіла на ладдзю распачы, дзяўчына не ведала сапраўднага жыцця, але адразу згадзілася аддаць яго за свайго каханага. І ў гэтым вобразе прысутнічае адданасць і вернасць, мужнасць і духоўная моц.

Вобраз Смерці паказваецца ў творы як вобраз жанчыны, якая кіруе ўсімі міфічнымі істотамі. Духоўны свет Смерці пабудаваны на нянавісці да чалавечага роду. Таму яна са сваімі падданымі знішчае яго. Але Смерць з недаверам ставіцца да беларусаў, бо гэты народ валодае такой вялікай прагай жыцця і любоўю да зямлі, што нават найвышэйшая сіла не мае над імі ўлады. Смерць не верыць, што чалавецтва можна выправіць і зрабіць з яго нешта маральнае, карыснае і нават якаснае. У творы Смерць гуляе з чалавекам у шахматы, і яна ставіць на кон жыццё. Аднак у выніку гульні перамагае Гервасій Выліваха.

Заклучэнне. Вельмі яркая і арыгінальна раскрыў жаночыя вобразы ў сваіх творах Уладзімір Караткевіч. Пісьменнік адлюстравані ўсю веліч і прыгажосць беларускіх жанчын, адзначыўшы іх духоўную моц, маральную і знешнюю прыгажосць. Вобраз жанчыны аўтар увасабляе як эталон дабрывы, сумлення, праўдзівасці, мудрасці, творчага пачатку і нават мужнасці, хоць апошняе якасць традыцыйна прыпісваецца мужчынам.

1. Караткевіч, У. Чазенія : апавяданні і аповесць : для сярэд. і ст. шк. узросту / У. Караткевіч; прадм. Дз. Бугаёва. – Мінск: Маст. Літ., 2007. – 398 с. – (Бібліятэка школьніка).

2. Караткевіч, У. Дзікае паляванне караля Стаха: аповесць ; Зямля пад белымі крыламі : нарыс : для ст. шк. узросту / У. Караткевіч ; прадм. А. Расінскага. – Мінск : Маст. Літ., 2008. – 493 с.

3. Караткевіч, У. Сівая легенда. Ладдзя Распачы. Цыганскі кароль / У. Караткевіч. – Мінск : Папуры, 2018. – 240 с.

4. Нікалаева, І.У. Рэпрэзентацыя жаночага вобразу ў савецкім перыядычным друку ў гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі / І.У. Нікалаева // *Навука – образованию, производству, экономике* : материалы 74-й Региональной научно-практической конференции преподавателей, научных сотрудников и аспирантов, Витебск, 18 февраля 2022 г. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2022. – С. 127-129. – URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/31619> (дата обращения: 10.03.2024).

ПРЭЦЭДЭНТНЫЯ ІМЁНЫ ДЗЕЯЧАЎ КУЛЬТУРЫ Ў ПАЭЗІІ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

Карновіч Д.У.,

студэнтка 3 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт

Уладзімір Караткевіч – знакавая постаць у гісторыі беларускай літаратуры. Пісьменнік меў шырокі мастацкі круггляд, што пацвярджаецца зваротам у вершах да слынных дзеячаў беларускай і сусветнай культуры. Яго творы тэматычна насычаныя і глыбокія, высокаінтэлектуальныя, вызначаюцца добрым веданнем найлепшых дасягненняў айчыннай і замежнай культуры. Як заўважае А.С. Дзядова, “сёння ўвага даследчыкаў усё больш і больш скіроўваецца на вывучэнне прэцэдэнтных імёнаў, якія ўяўляюць сабой складнікі агульных ведаў прадстаўнікоў пэўнай лінгвакультурнай

супольнасці і рэпрэзентуюць пэўныя нацыянальна-культурныя стэрэатыпы” [1, с. 76]. Актуальнасць нашай навуковай працы вызначаецца тым, што прэцэдэнтныя імёны дзеячаў культуры як сродак выяўлення ідэалагічных і эстэтычных устаноў аўтара на сённяшні дзень толькі часткова даследаваны ў айчынным мовазнаўстве.

Матэрыялам даследавання паслужылі 32 моўныя адзінкі, якія з’яўляюцца прэцэдэнтнымі імёнамі і ўжываюцца ў мове караткевічаўскіх паэтычных твораў. Даследаванне праведзена на аснове зборнікаў паэзіі Уладзіміра Караткевіча [2; 3] з выкарыстаннем метадаў навуковага назірання і лінгвакультуралагічнага аналізу. Мэта артыкула – выявіць спецыфіку выкарыстання прэцэдэнтных імёнаў ў мове паэзіі Караткевіча.

Вынікі і абмеркаванне. Па словах даследчыц А.С. Дзядовой, К.С. Півавар, “прэцэдэнтнае імя можа быць звязана з шырокавядомым тэкстам або паказальнай сітуацыяй, якая змяшчае ў сабе тэма ці іншыя культурна-гістарычныя канатацыі” [4, с. 34]. У зборніку вершаў “Матчына душа” аўтар апеляваў як да класікаў беларускай літаратуры (Янкі Купалы, Якуба Коласа, Паўлюка Багрыма), так і да гістарычных асоб (Усяслава, Ягайлы). Уладзімір Караткевіч пісаў пра мастацтва як адлюстраванне ўнутранага свету творцаў музыкі. Так, пісьменнік звяртаўся да імёнаў сусветна вядомых кампазітараў – Бетховена, Шуберта і інш.: *Шыпіць пласцінка. / Ў сэрцы многа дум. / Кручу: “Над домам флюгер ёсць у любай”. / І Шуберт падзяляе ціхі сум* [2, с. 49].

У першым вершаваным зборніку прэцэдэнтныя імёны дзеячаў культуры ўводзяцца аўтарам ў мову тэксту твораў з мэтай пашырыць іх сэнсавую і ідэйную глыбіню. Між тым гэтыя моўныя адзінкі з’яўляюцца ў некаторых выпадках сродкамі мастацкай выразнасці, у тым ліку метаніміі: *Дарослым будзе ён чытаць Купалу* [2, с. 13], іроніі: *Ў простаі хаце, пускаючы горкія слёзы, / У калысцы будучы Колас ляжыць. / Там, дзе хрыпла рыкаюць днём спякотным каровы, / Там, дзе ў прысаку хлопчыкі бульбу пякуць, – / Дваццаць першага веку галапузы Бетховен / Бацькаў кубак штурляе, каб звон пачуць* [2, с. 41-42].

У паэтычным творы “Дзень першы” аўтар адзначаў пра Янку Купалу наступнае: *Смяртэльна стомлены, худы мужчына / Перакладае пралетарскі гімн...* [2, с. 54]. А потым паказаў: *Перакладае малады Купала / Для новых дзён “Інтэрнацыянал”* [2, с. 55]. Майстар слова акцэнтаваў увагу на тым, што паэзія робіць чалавека маладым, расшчым, настойлівым і энэргічным.

У вершах “Прарок Геронім Босх” і “Трызненне мужыцкага Брэйгеля” пісьменнік звяртаўся да імёнаў такіх адораных дзеячаў, як Геронім Босх і Брэйгель. Гэтыя паэтычныя творы адлюстроўваюць ідэю класіка беларускай літаратуры пра тое, што геніяльны мастак павінен адказна ставіцца да сваёй справы і прадбачыць будучыню, заклікаць кожнага чалавека быць Чалавекам з вялікай літары.

У мове зборніка “Вячэрнія ветразі” прэцэдэнтныя імёны дзеячаў культуры служаць адлюстраваннем ідэалагічна-эстэтычных устаноў Уладзіміра Караткевіча.

Зборнік вершаў “Мая Іліяда” – гэта свайго роду пераасэнсаванне пісьменнікам мастацкага вопыту папярэднікаў і сучаснікаў. Так, у вершы “Скарына пакідае Радзіму” аўтар звяртаўся да вобраза нашага земляка, першадрукара Францыска Скарыны. Асветнік пры развітанні са сваім родным месцам гаворыць, што ніякія ворагі не змогуць прымусяць разлюбіць яго родны край: *Яны не даждуць, што Скарына / Зямлю сваю працягне / Страціў не я Афіны, / Хутчэй Афіны – мяне* [2, с. 163].

Вершам “Фантазія” паэт выказваў думку пра тое, што вельмі часта адораным людзям пры жыцці не дадзена спазнаць такога высокага і светлага пачуцця, як каханне: *З блытанай сеці завулкаў глухіх / Часта прыходзіць Людвіг Бетховен, / Здраджаны дбаннем кабет зямных. / Лермантаў тут. І таго не кахалі, / Хто ж тады варты гэтага больш? [2, с. 166]; Ідуць праз пакой праз халодны туман: / Дантэ, Петрарка, Катул, Багдановіч... / Столькі гасцей, што і ліку няма* [2, с. 166]. Мастацтва выбітных

мастакоў Дэга, Курбе, Пікаса Уладзімір Караткевіч лічыў вяршыняй творчасці, якую трэба берагчы. У вершы “Песня колаў” аўтар праілюстраваў гэтую думку: *Заклаў радзіму, Еўропу, род, / Вучняў, шэфай, Дэга, Курбе, / Мастацтва, сяброў, Пікаса, народ, / І цябе... Ты чуеш? Цябе* [2, с. 171].

У паэтычным творы “Таруская віла” Уладзімір Караткевіч даводзіць чытачу наступную ідэю: сапраўдныя мастакі найперш павінны ўвасобіць ў сваіх карцінах жаночую прывабнасць: *Мікельанджэла, / Вакары, / Глебавы, / Бембелі, / Краўчанкі, / Бандарэнкі, / Кановы / І Яхмесы свету / Плюньце на геніяльна-вакхічную храпу маю, / І вайце жанчын...* [2, с. 175].

У зборніку паэтычных твораў “Быў. Ёсць. Буду” аўтар звяртаецца да такіх выдатных мастакоў беларускага слова, як Максім Багдановіч, Максім Танк, Янка Купала, Пімен Панчанка, Якуб Колас: *Але ўсё ж Чалавек / Выходзіць над бомбы ў дарогу, / Захапіўшы з сабою / Акрым шчоткі зубной / Багдановіча, Танка, Купалу, / І Коласа, й Панчанку, / І Эклезіяста, / І – ў сэрцы – бога* (верш “Кнігі”) [3, с. 22]. У моўнай тканіне караткевічаўскай паэзіі сустракем імёны Джорджа Байрана (“Наследаванне Байрану”), Ігната Буйніцкага (“Шляхі Ігната Буйніцкага”), Уладзіміра Маякоўскага (паэма “Плошча Маякоўскага”), Рыгора Барадуліна (класік прысвяціў пісьменніку паэму “Віно дажджоў”) і інш.

Заклучэнне. Такім чынам, У. Караткевіч у сваіх творах звяртаўся не толькі да слыханых дзеячаў беларускай культуры, але і да выбітных асоб сусветнага значэння, якія праявілі сябе ў розных відах мастацтва – жывапісе, музыцы, літаратуры. У ліку дзеячаў культуры Уладзімір Караткевіч часцей за ўсё прыгадвае імёны Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, а таксама нямецкага кампазітара Бетховена. Як сведчыць даследаваны матэрыял, пісьменнік уводзіў прэцэдэнтныя імёны ў моўную тканіну сваіх паэтычных твораў з мэтай павысіць іх ідэйна-мастацкую глыбіню.

1. Дзядова, А.С. “Быў. Ёсць. Буду”: Уладзімір Караткевіч як прэцэдэнтнае імя ў беларускай лінгвакультуры / А.С. Дзядова // Навукова-метадычная думка на Беларусі: матэрыялы рэгіянальнай (з міжнародным удзелам) навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 100-годдзю “Беларускай граматыкі для школ” Б. Тарашкевіча, Віцебск, 5 снежня 2018 г. / Віц. дзярж. ун-т ; рэдкал.: Г.А. Арцямёнак (адк. рэд.) [і інш.]. – Віцебск: ВДУ імя П.М. Машэрава, 2018. – С. 76-80.

2. Караткевіч, У. Збор твораў: У 8 т. Т. 1. Вершы, паэмы [Аўт. Прадм. В. Быкаў] / У. Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 1987. – 431 с.

3. Караткевіч, У. Быў. Ёсць. Буду: Кн. паэзіі / Прадм. Р. Барадуліна / У. Караткевіч. – Мінск: Маст. літ., 1986. – 174 с.

4. Дзядова, А.С. *Францыск Скарына* як прэцэдэнтнае імя ў беларускай лінгвакультуры / А.С. Дзядова, К.С. Півавар // Роднае слова. – 2017. – № 5. – С. 34-38.

5. Бароўка, В. Ю. Прэцэдэнтныя імёны дзеячаў культуры як сродак выяўлення эстэтычна-аксіялагічных інтэнцый аўтара ў паэзіі У. Караткевіча / В. Ю. Бароўка // *Рэгіянальная ономастыка: праблемы і перспектывы исследования*: сб. науч. ст. – Віцебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – С. 205–208. – URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/14396> (дата абрацання: 13.03.2024).

СТРАТЕГИИ ПЕРЕВОДА НАЗВАНИЙ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЭРНЕСТА ХЕМИНГУЭЯ

Клышин В.А.,

студент 2 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Кунтыш М.Ф., канд. филол. наук, доцент

Заголовок не только информирует читателя о сути содержания художественного или публицистического произведения, но часто передаёт авторское отношение к имеющейся информации, что обуславливает наличие в нём эмоциональной окраски. Название переведенного произведения «предполагает подробный анализ процесса перевода, с выявлением и последующим интерпретированием максимального числа его деталей и нюансов, что позволит уяснить позицию переводчика и более или менее адекватно оценить его выбор» [1, с. 124].